

2020

ARCHEOLOGIENOTA

Hoekstraat te Bochtelt (Limburg)

ADEDE Archeologisch Rapport 616

Boris Horemans

David Janssens

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 616

Archeologienota Hoekstraat te Bocholt (Limburg).

Verslag Van Resultaten

BORIS HOREMANS & DAVID JANSSENS

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2020
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Niels Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

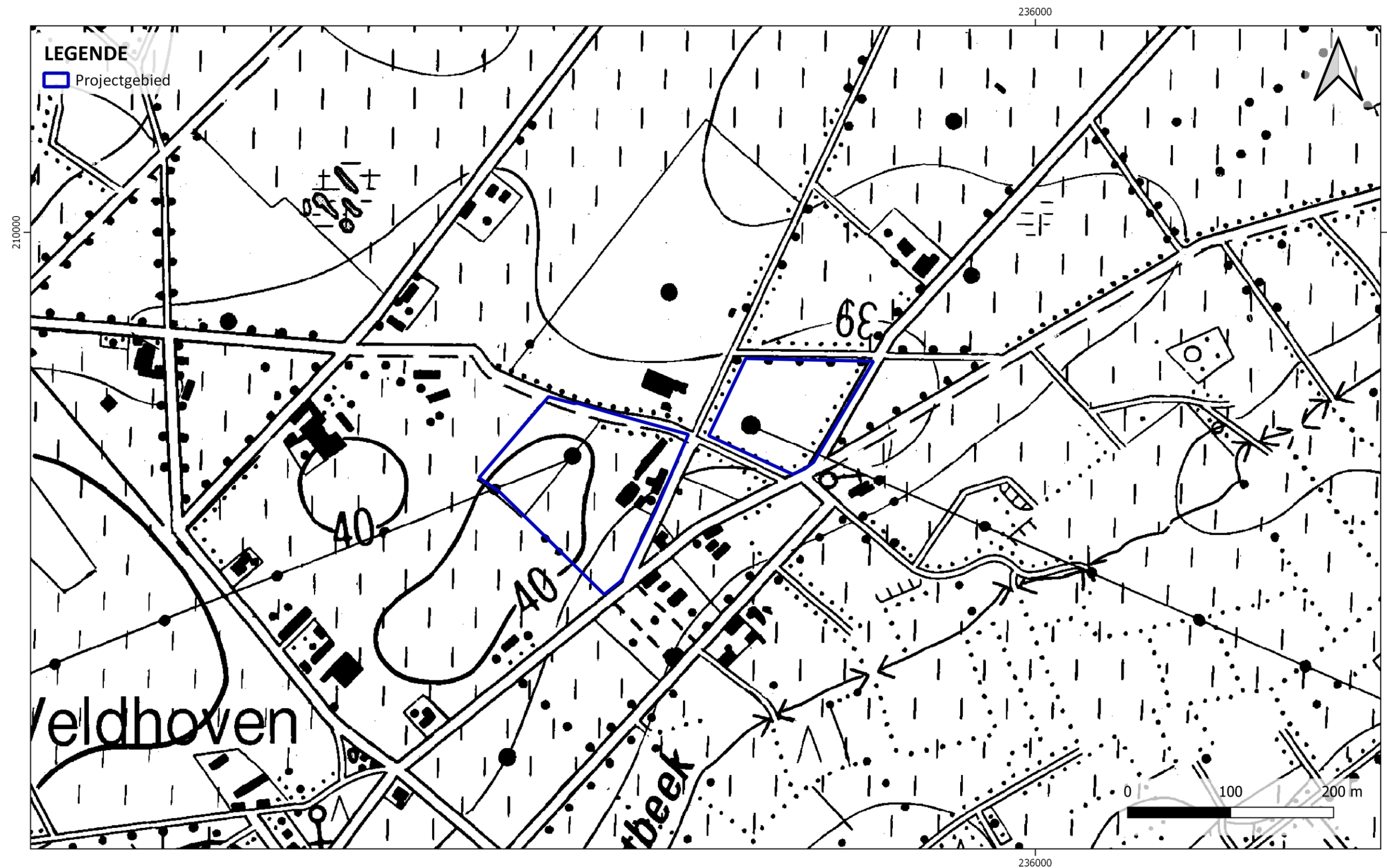
Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 11 -
2.7	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 19 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 19 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 23 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 23 -
3.2.2	Quartair geologisch	- 24 -
3.2.3	Bodem	- 24 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 25 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 26 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 27 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 28 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 29 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 31 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 31 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 32 -
3.3.2.1	Kaart van Fricx (1704-1712/1727)	- 32 -
3.3.2.2	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 33 -
3.3.2.3	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 35 -
3.3.2.4	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 36 -
3.3.1	Luchtfoto 1971	- 37 -
3.3.2	Luchtfoto 1979-1990	- 38 -
3.3.3	Luchtfoto 2018	- 39 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 40 -

3.4.1	Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 40 -
3.4.2	CAI Indicatoren	- 41 -
4	Besluit	- 43 -
5	Bibliografie.....	- 45 -
6	Lijst van figuren	- 46 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2020H280
Site	Bocholt - Hoekstraat
Projectsigle ADEDE	BOC-HOE
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerven	Bouwwerken, verharding, aanleg van hemelwatertank.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Boris Horemans, Janssens, D., 2020, Archeologienota Hoekstraat te Bocholt (Limburg), ADEDE Archeologisch Rapport 616, Gent.
Grootte projectgebied	±32.600m ²
Periode uitvoering	Augustus - september 2020
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Bebouwing, zie kaart p. 9.

Bocholt - Hoekstraat
projectcode OE: 2020H280

aangemaakt: 26 augustus 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

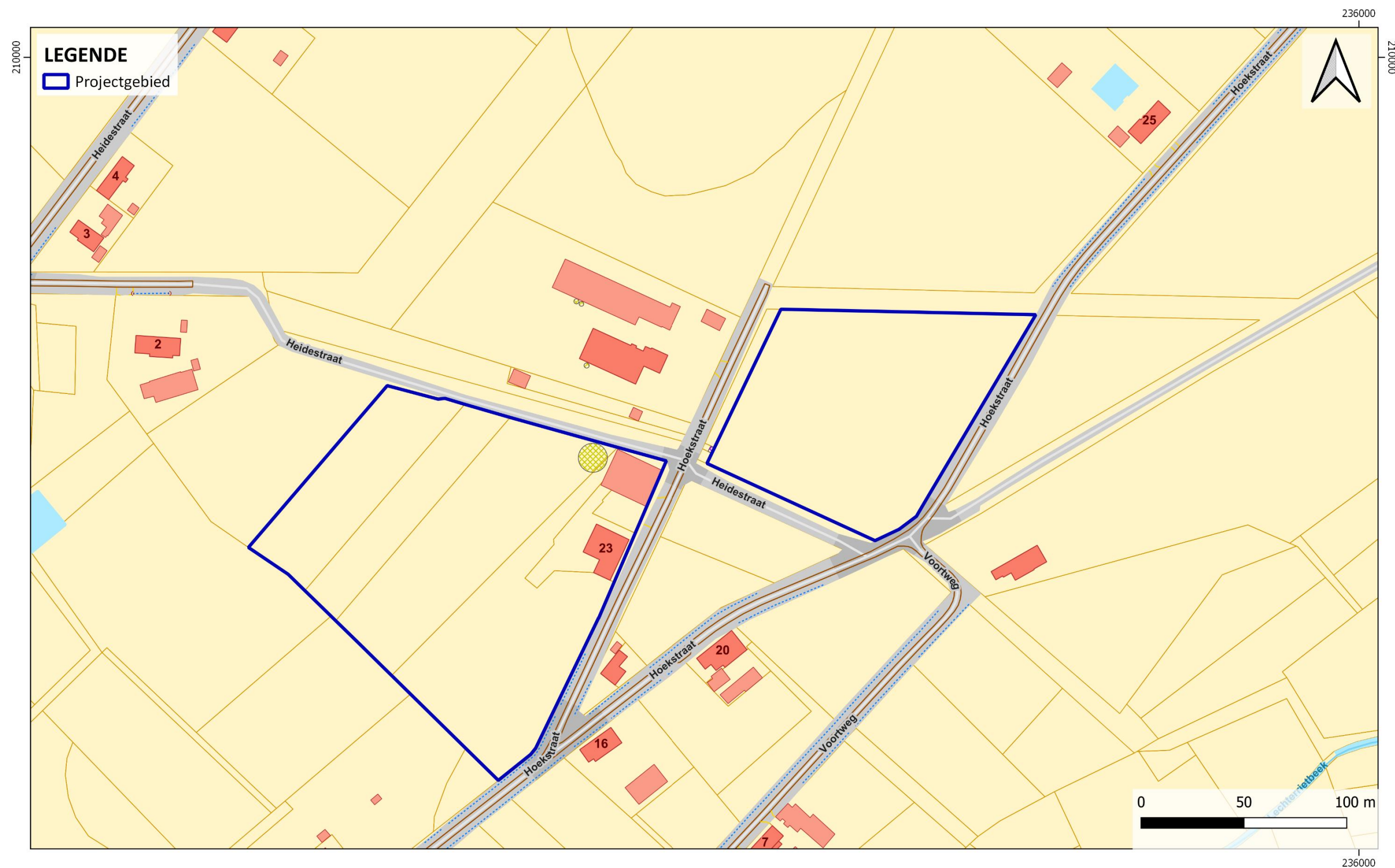

Bocholt - Hoekstraat
projectcode OE: 2020H280

aangemaakt: 26 augustus 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

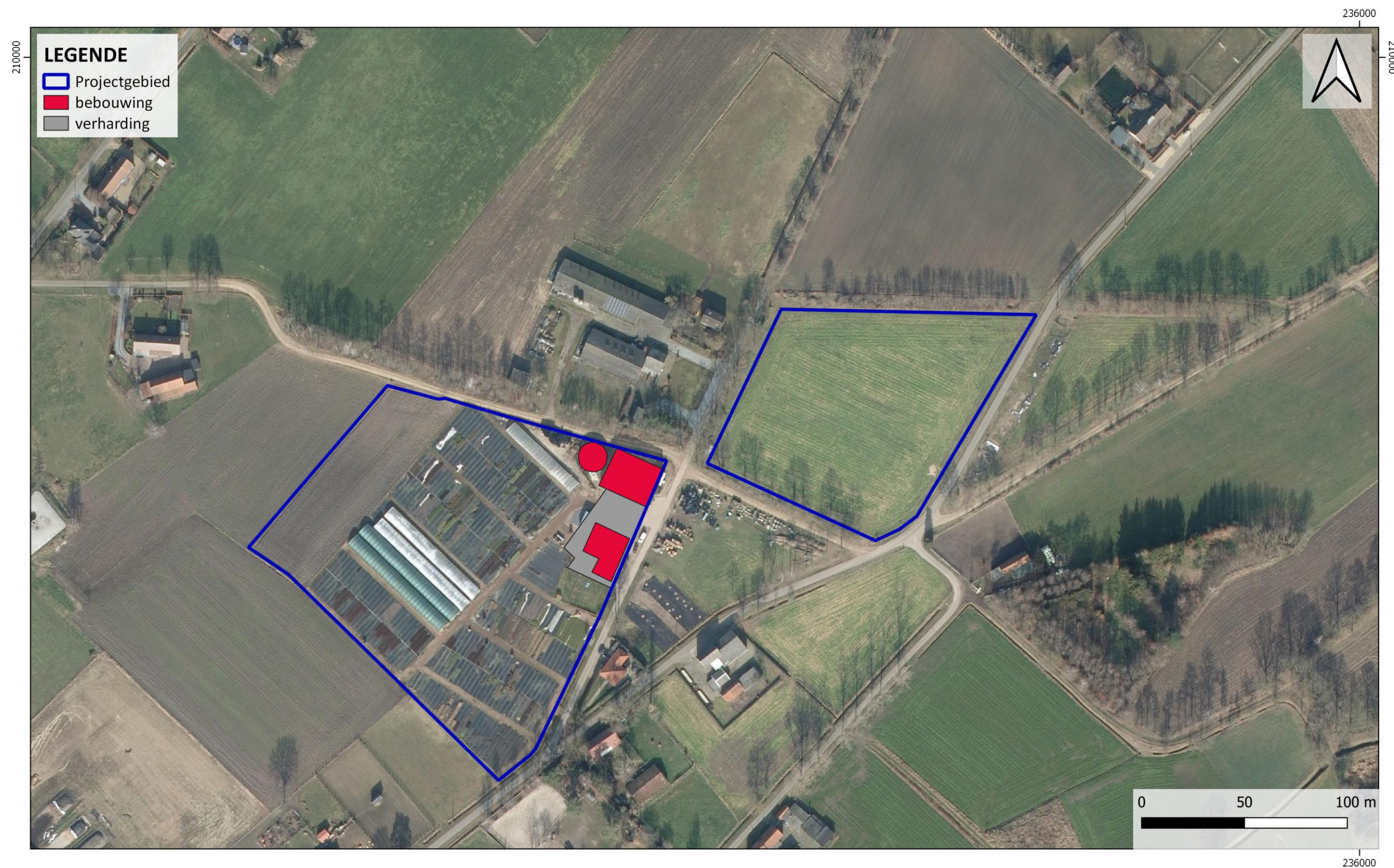

Bocholt - Hoekstraat

projectcode OE: 2020H280

aangemaakt: 26 augustus 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

Bocholt - Hoekstraat
projectcode OE: 2020H280

aangemaakt: 26 augustus 2020
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het projectgebied werd vooralsnog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Wel werd in de omgeving van het projectgebied reeds archeologisch (voor)onderzoek uitgevoerd. Dit wordt verder besproken in het assessment.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handeling waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied valt op te delen in twee aparte delen. Op het westelijke projectgebied vinden we in de noordoostelijke hoek bebouwing terug, in de vorm van een woonhuis, een serre en een opslagtank voor hemelwater. De rest van het terrein is in gebruik als akkerland voor de teelt van sierplanten. Het oostelijke projectgebied is volledig braakliggend. De aanvrager deelt mee dat het terrein in het verleden reeds gediepploegd is tot 1 meter diepte¹.

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken omvatten de bouw van een loods, met een oppervlakte van $\pm 1.850\text{m}^2$. Voor deze loods worden sleuffunderingen voorzien, met een diepte van 80cm en een breedte van 1m. Binnen deze loods wordt eveneens een bodemplaat voorzien van 15cm dik. Daarnaast wordt een serre gebouwd met een oppervlakte van $\pm 1.650\text{m}^2$. Voor deze serre worden eveneens sleuffunderingen voorzien, met een diepte van zo'n 60cm en een breedte van 20cm. Een nieuwe verharding wordt voorzien voor een totale oppervlakte van $\pm 2.250\text{m}^2$. Daarnaast wordt ook een bijkomende hemelwatertank aangelegd, ten noordwesten van de bestaande hemelwatertank. Ten slotte dient een bestaande betonverharding, ter grootte van 723m^2 geregulariseerd te worden evenals de ronde watersilo die reeds werd aangelegd.

Op het oostelijke projectgebied wordt in de noordoostelijke hoek een vijver aangelegd, met een oppervlakte van 651m^2 en een volume van 650m^3 . Op de rest van het projectgebied worden containers geplaatst (op volle grond) over drie velden met een totale oppervlakte van 8.224m^2 . Op volle grond betekent dat er een folie geplaatst wordt bovenop het maaiveld en hierop de containers geplaatst zullen worden. Een afgraving/ingreep vindt hier niet plaats.

Rondom de containers wordt een verharding in beton aangelegd, over een totale oppervlakte van $1947,5\text{m}^2$.

2.6 Randvoorwaarden

Het gevoerde vooronderzoek maakt deel uit van een studie naar de principiële haalbaarheid van het project. De opdrachtgever wenst vooreerst duidelijkheid te verkrijgen vooraleer over te gaan tot eventueel (voor)onderzoek op het terrein. Omwille van deze reden wordt een archeologienota met uitgesteld traject opgesteld.

¹ Info opdrachtgever

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

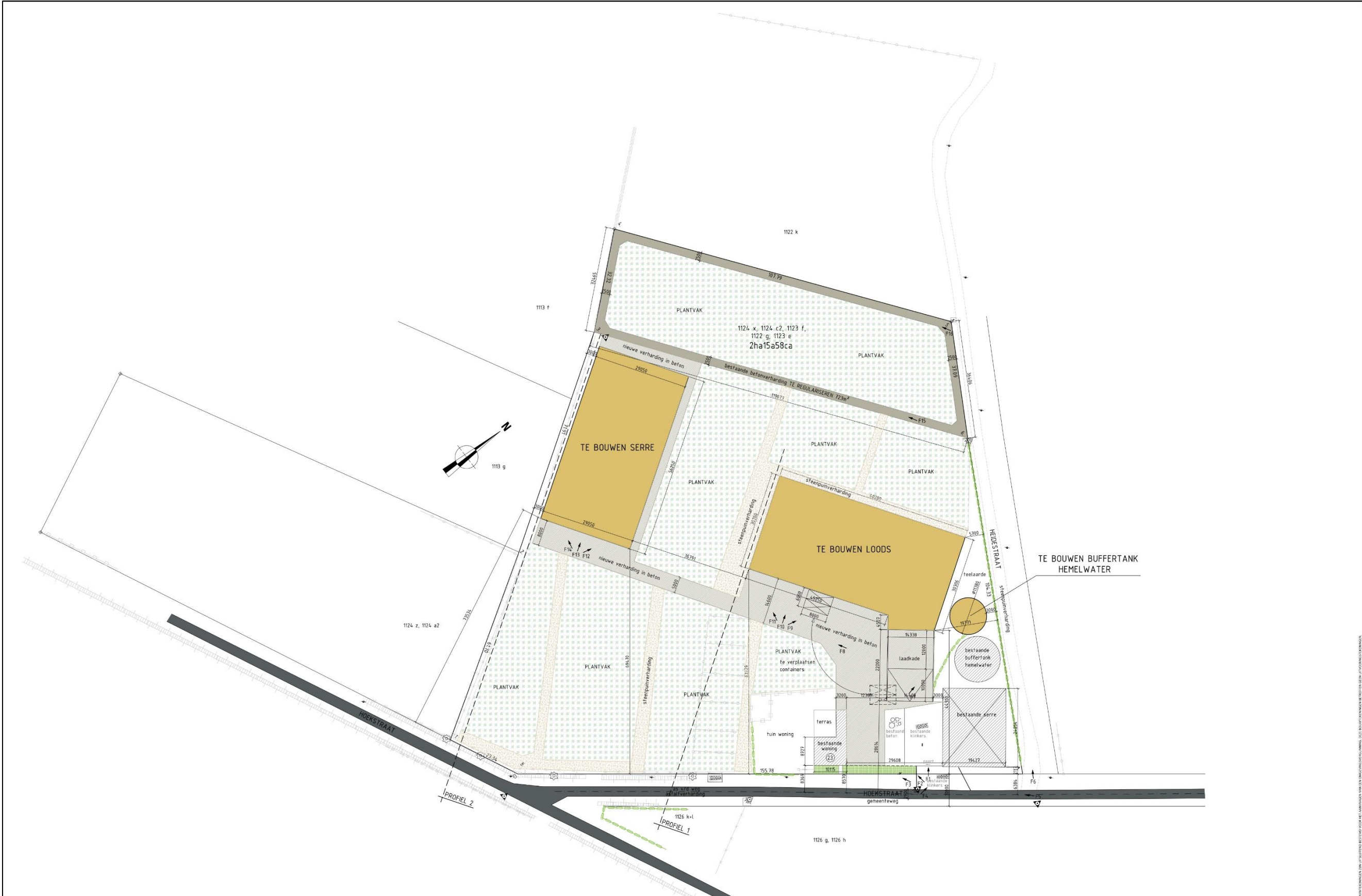
Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan bestaande toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede geplande toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Fricx, 1704-1712/1727
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854

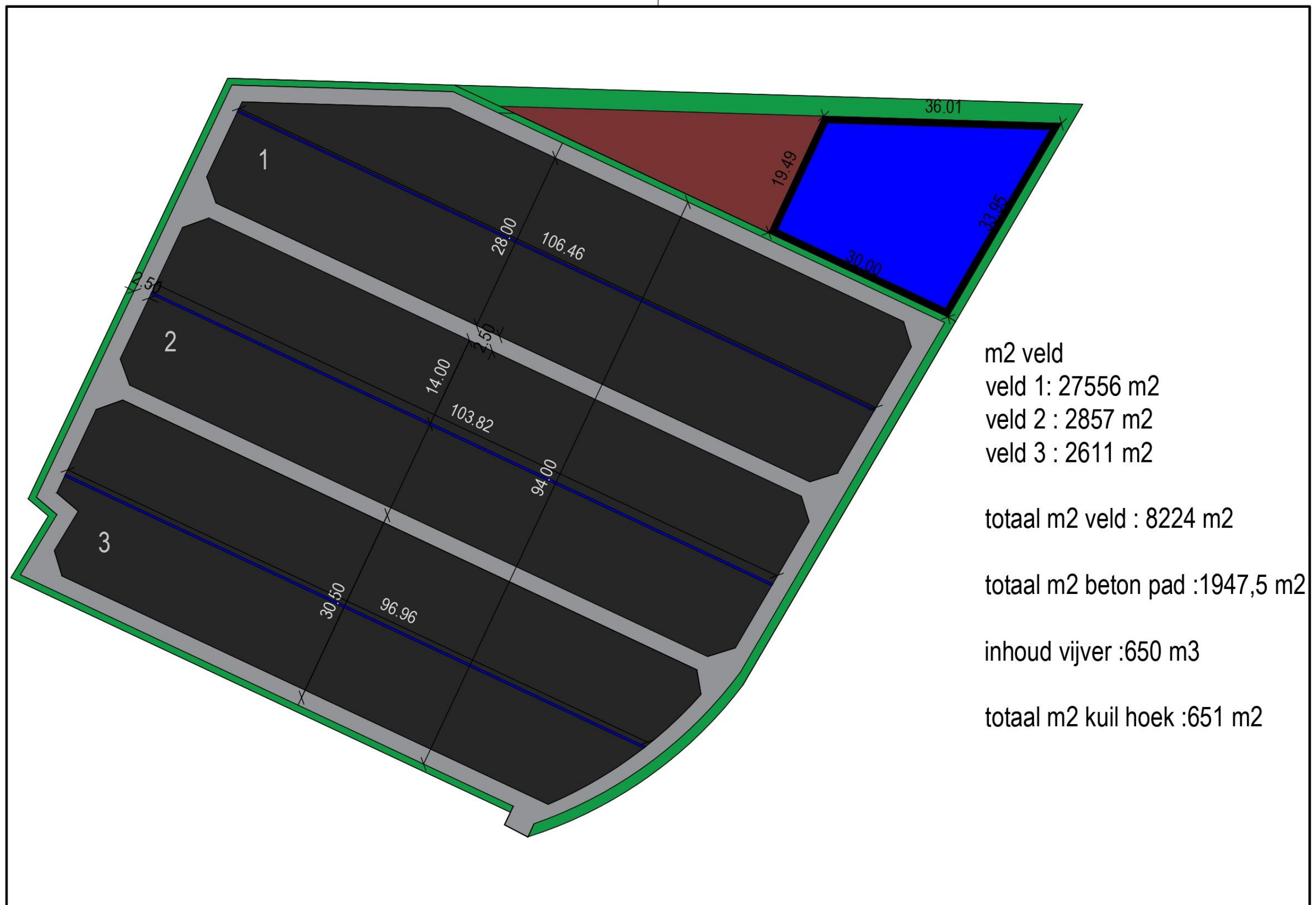
- Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

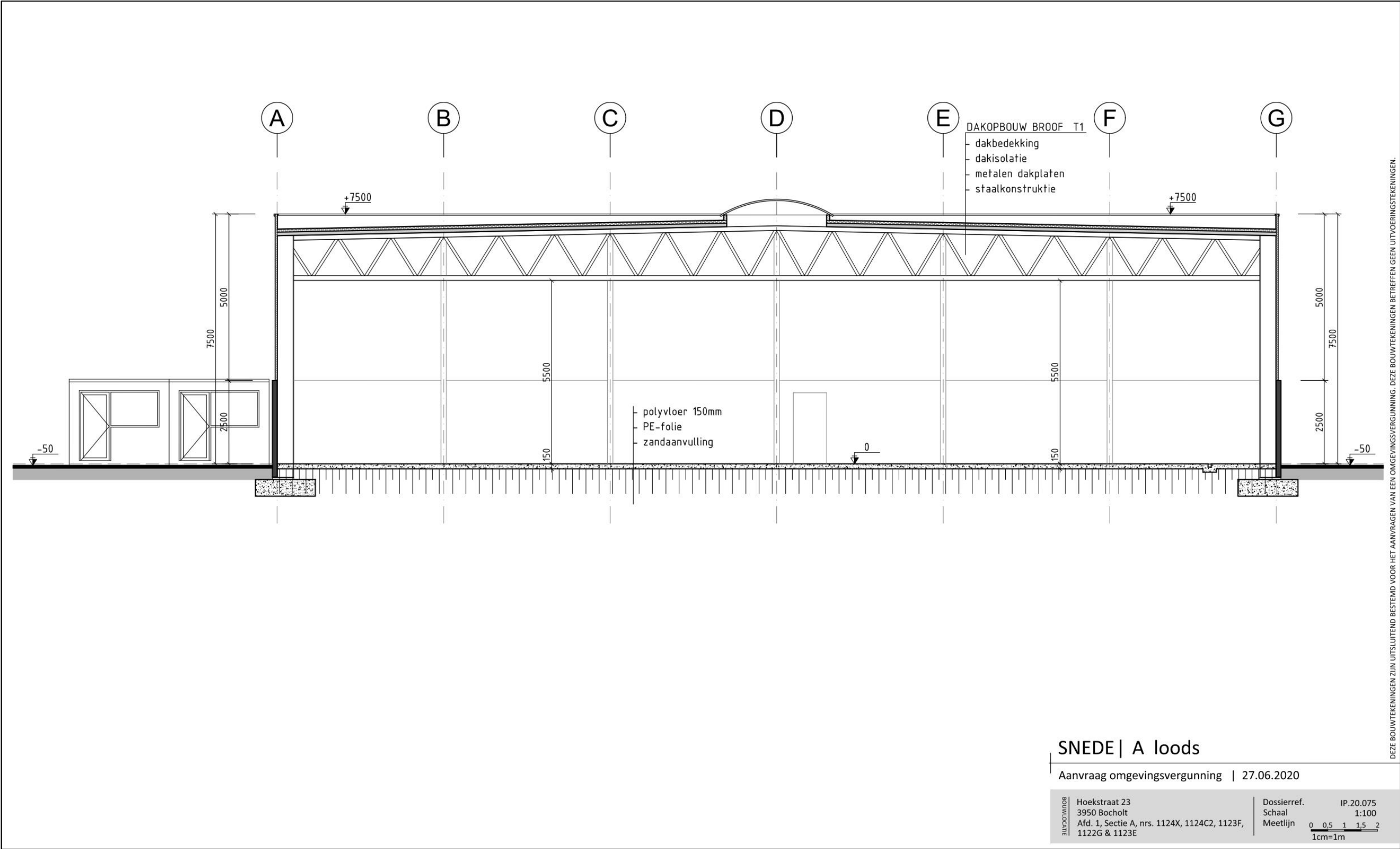
Figuur 1: Inplantingsplan bestaande toestand

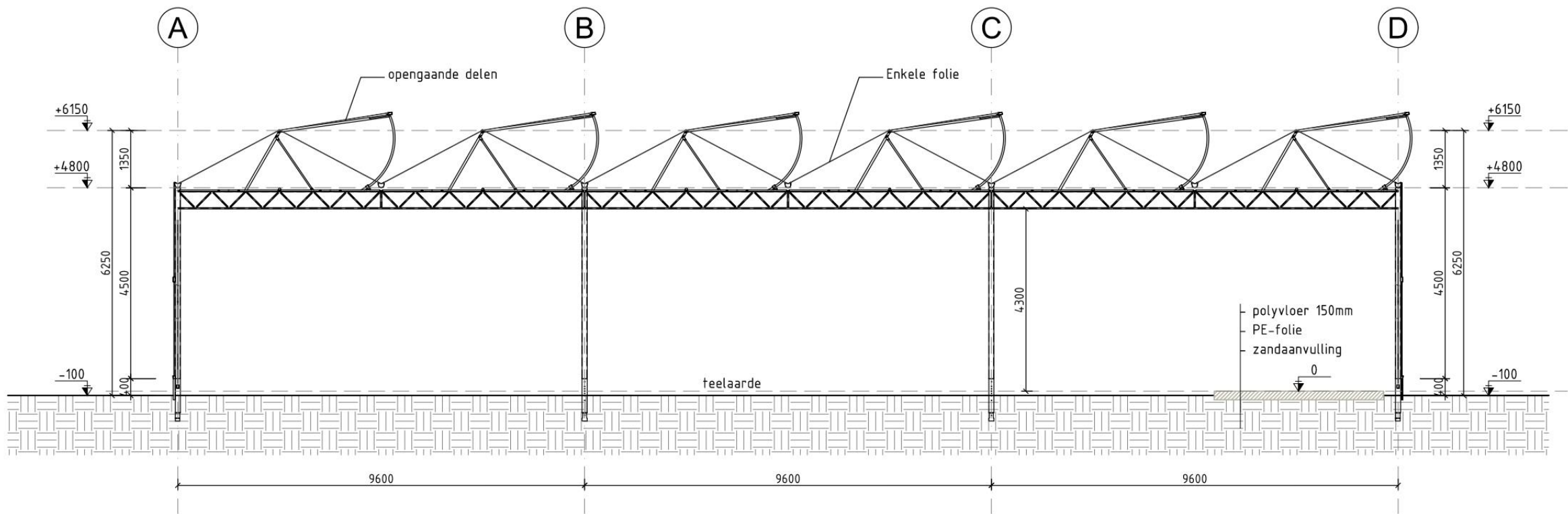
Figuur 2: Inplantingsplan geplande toestand

Figuur 3: Inplantingsplan geplande toestand

Figuur 4: Doorsnede geplande toestand loods en verharding

SNEDE | B serre

Aanvraag omgevingsvergunning | 27.06.2020

Hoekstraat 23
3950 Bocholt
Afd. 1, Sectie A, nrs. 1124X, 1124C2, 1123F,
1122G & 1123E

Dossierref. IP.20.075
Schaal 1:100
Meetlijn 0 0,5 1 1,5 2
1cm=1m

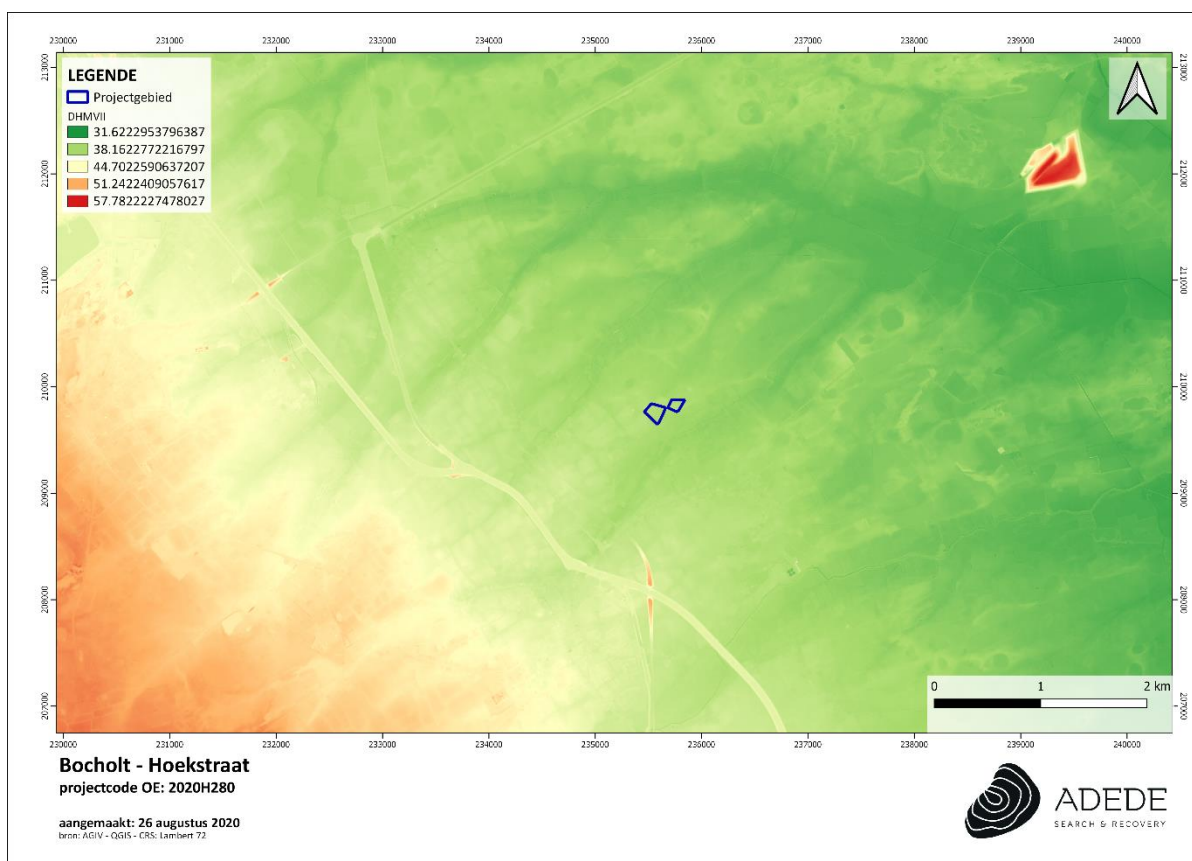
Figuur 5: Doorsnede geplande toestand (serre)

3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Bocholt behoort landschappelijke tot de Kempen, meer bepaald tot het traditionele landschap Vlake van Bocholt. Dit betekent dat het grootste gedeelte van de gemeente op landschappelijk gebied een relatief jong cultuurlandschap is, daterend van de ontginningen van na midden 19de eeuw, en gekenmerkt door een intensieve veehouderij met nadruk op melkvee en met bijhorend grasland en voedergewassen als bodemgebruik. De westgrens van de gemeente komt grosso modo overeen met de Feldebissbreuk; deze noordwest-zuidoost gerichte breuk valt samen met de steilrand Bree-Neeroeteren, die hier niet de landschappelijke impact heeft als in de meer zuidelijke gebieden: bij Bocholt is hij immers nog slechts 2-3 m hoog; deze zo genaamde rand van Gerdingen-Kaulille scheidt de Vlake van Bocholt van de Vlake van Gerdingen-Grote-Brogel. Op het grondgebied van de gemeente bevinden zich een aantal landschappelijk waardevolle gebieden. De vallei van de Abeek ligt in het overgangsgebied van het Kempisch Plateau naar de Vlake van Bocholt. Het landschap van de vallei van de Abeek, die de zuidgrens van de gemeente vormt, was tot de tweede helft van de 19de eeuw voor grote gedeelten nog moeras, gebruikt als gemene gronden; grote delen van dit landschap geven nog steeds een beeld van het vroegere Kempische beeklandschap: de kleinschaligheid van het landschap, de grote verscheidenheid in de begroeiing en de zeer gering bewoningsdichtheid; het diepste gedeelte van de beekvallei bevindt zich nabij Luisen: hier bevindt zich voornamelijk grasland (47%), circa 20% is akkerland en circa 20% is bos. Een veel voorkomend, recent verschijnsel is de omzet van weilanden naar maïsakkers. De Abeek werd in de jaren 1950 op vele plaatsen gekanaliseerd. De Balkerbeek vormt over een lange afstand de grens tussen Bocholt en Kaulille; de Abeek, Laak en Oude Beek vormen de grens tussen Bocholt en Bree.² Daarbij valt op dat deze beek net bezuiden het projectgebied het landschap doorsnijdt, wat maakt dat het projectgebied gelegen is in deze alluviale vlakte. Deze ligging maakt het projectgebied ten eerste geschikt voor eventuele steentijdnederzettingen. Het projectgebied is gelegen in een relatief vlak gebied, op een gemiddelde hoogte van zo'n 39m TAW. Afgaand op de hoogteprofielen en de DHMVII detailkaart lijkt het gebied een weinig hoger te liggen dan de omgeving. Dit lijkt echter het resultaat te zijn van afgravingen op de omliggende percelen.

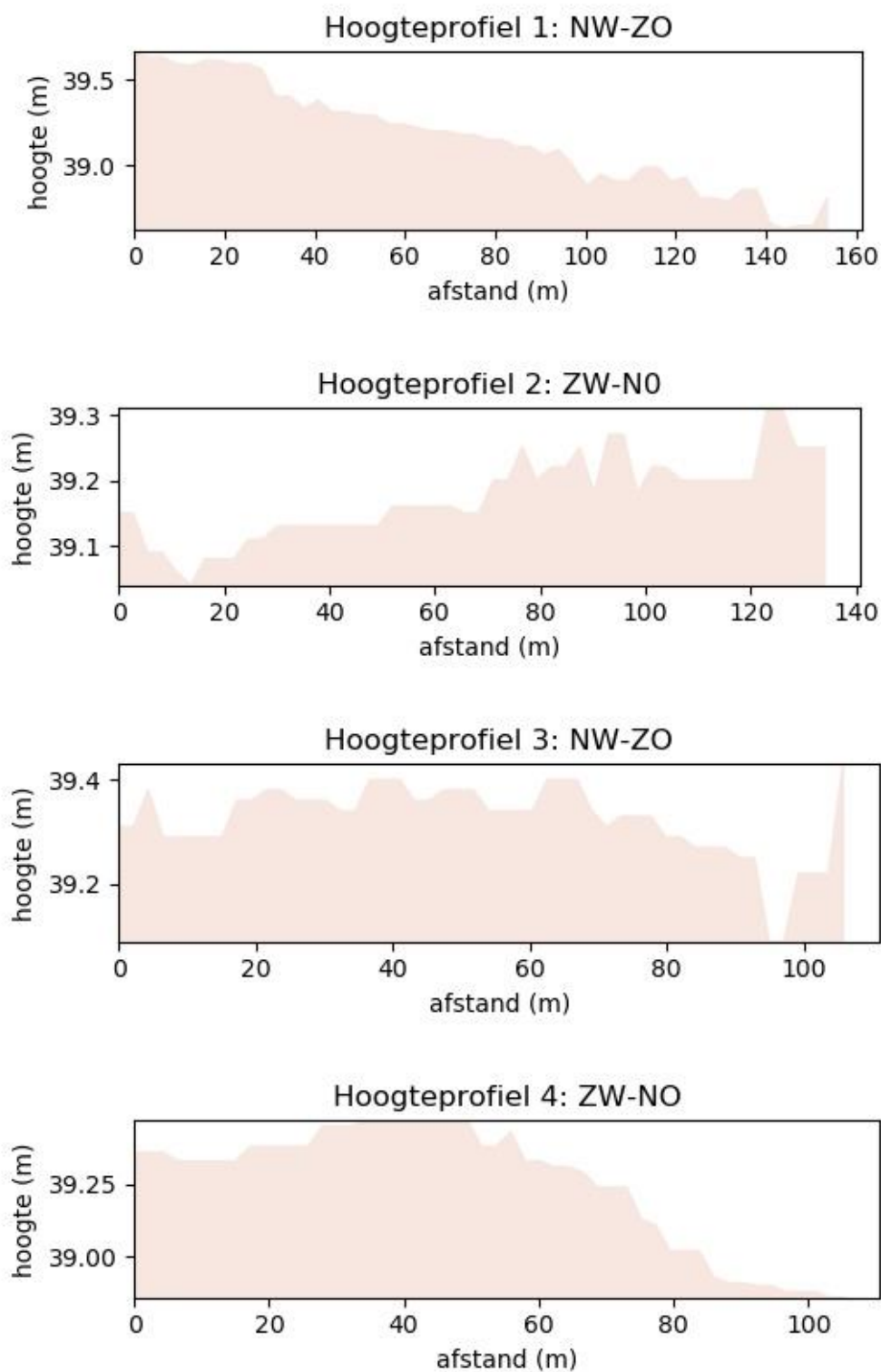
² Inventaris Onroerend Erfgoed, Bocholt, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14572> [geraadpleegd op 28-08-2020].

Figuur 6. Situering van het projectgebied op het DHNVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

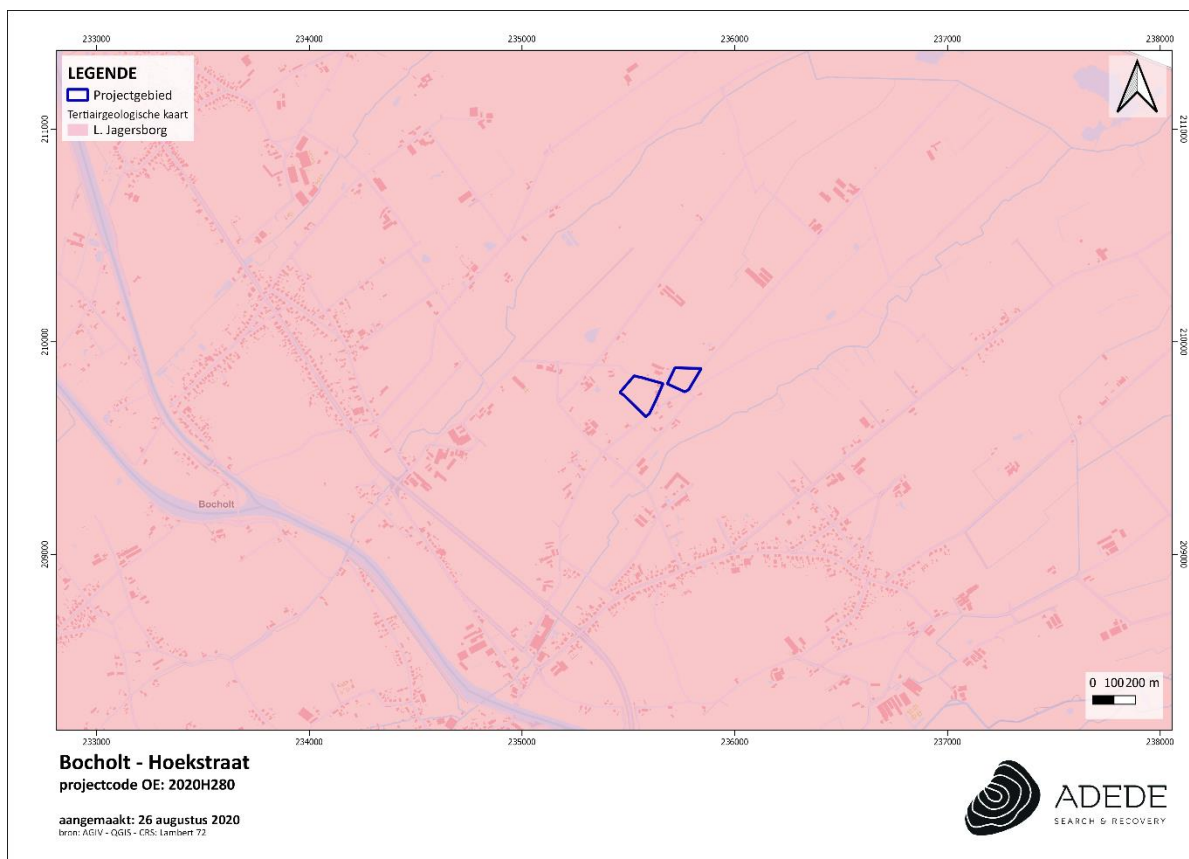

Figuur 8. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

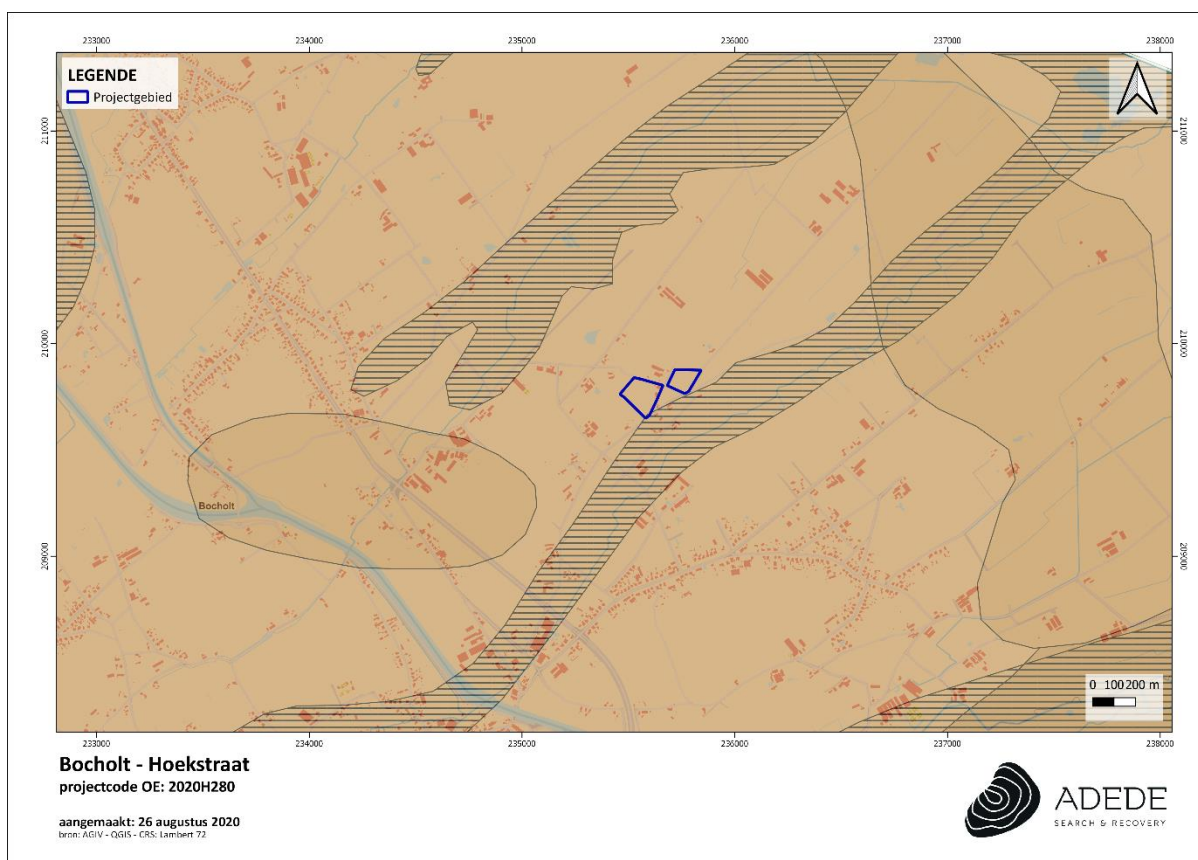
De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Op de Tertiair-geologische kaart valt het projectgebied onder het **lid van Jagersborg**. Het betreft een wit zand met enkele kleihoudende en lignietachtige intercalaties.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Op de Quartair-geologische kaart wordt het projectgebied gekarteerd als een quartair-geologische bodem van het **type 39**. Deze bestaat uit Eolische afzettingen van het Weichseliaan (laat-pleistoceen) en/of het Saaliaan (midden-pleistoceen) **[ELPw-MPs]** en hellingsafzettingen van het Quartair **[HQ]**. Verder vinden we hier eveneens fluviatiele afzettingen die bestaan uit herwerkte Maas- en Rijnsedimenten van het laat-Pleistoceen en het midden-Pleistoceen **[F(HRM) LP-MP]**. Tenslotte vinden we nog Fluviatiele afzettingen (Rijnsedimenten) van het Baveliaan (Post-Jaromillo – Vroeg-Pleistoceen) **[F(R)VPb]**. We vinden in deze laag geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene afzettingen.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

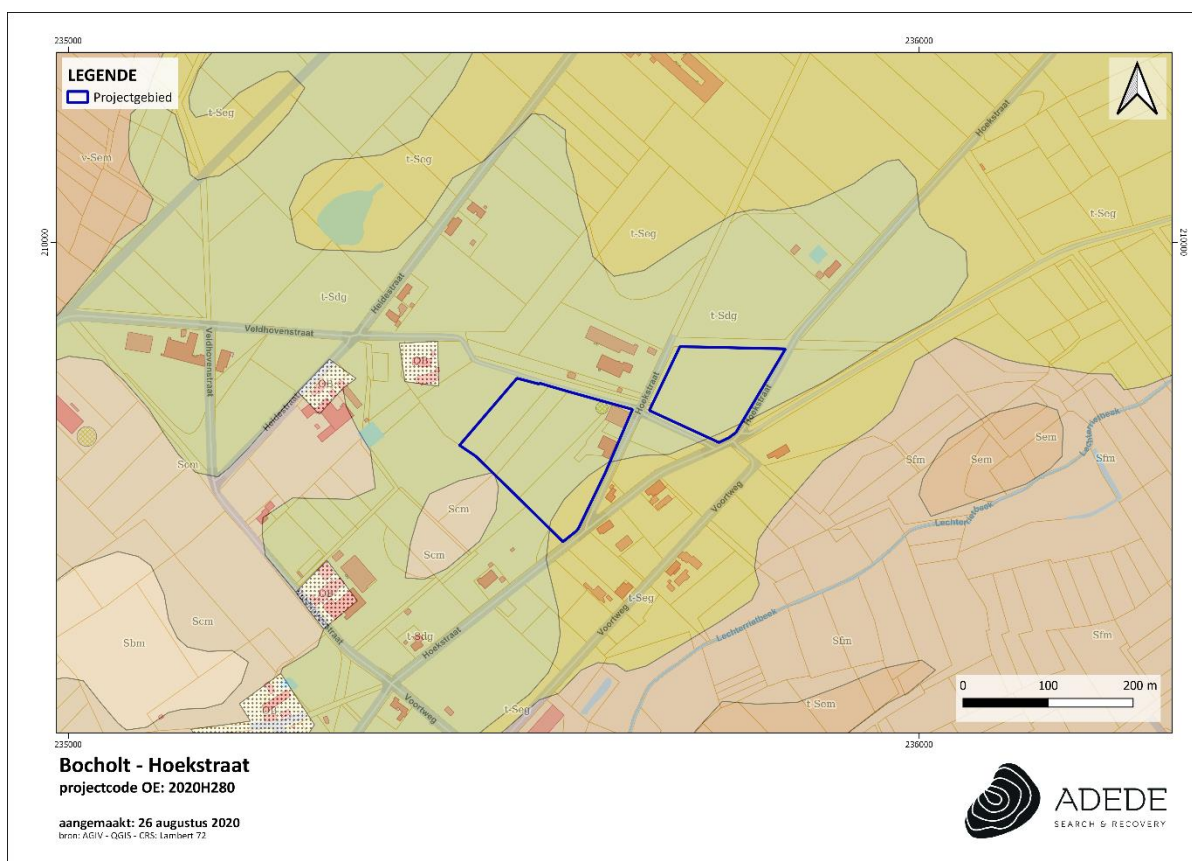
3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de bodemtypekaart staat het projectgebied grotendeels gekarteerd als een **t-Sdg bodem**. Het betreft een matig natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont. De drie Podzolseries (Sdf, Sdg en Sdh) hebben de drainagekenmerken gemeen en vertonen roestverschijnselen vanaf 40-60 cm. Bij Sdf in de Kempen wordt de Podzol B meer algemeen als een ijzer B beschreven en hij vertoont een diffuus karakter. Bij Sdg is de Podzol B samengesteld uit een zwartbruin Bh1 en een (rood)bruine Bh2; hij reikt tot een diepte van 80 cm indien geen afwijkende lagen op geringe diepte voorkomen. Bij Sdh is de Podzol B verbrokkeld. In alle gevallen gaat de Podzol B rechtstreeks over tot een gegleyifieerd Cg horizont. De humeuze bovengrond bij Scf en Scg is bruingrijs en wisselend in dikte en algemeen heterogeen, bij de Postpodzol Sdh is de humeuze bovengrond homogeen, meer dan 30 cm dik en heeft een hoog humusgehalte. Voor de drie Podzolseries is de waterhuishouding in de winter en de lente doorgaans te nat. In de zomer behouden deze bodems voldoende vocht, alhoewel watergebrek bij droge periodes kan optreden. De landbouwkundige waarde is voor Sdf en sterk gebonden aan de dikte van de humeuze bovengrond. De humusfase is samen met Sdh goed geschikt voor akker- en tuinbouw. Ze komen in aanmerking voor veeleisende gewassen. Asperge geeft echter geen goede resultaten. Het zijn eveneens goede weidegronden.

De zuidelijker gelegen delen van het projectgebied worden gekarteerd als een **t-Seg bodem**. Natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont. Deze natte grondwatergronden met reductiehorizont hebben allen gemeenschappelijke draineringskenmerken met roestverschijnselen welke zich aftekenen in het benedengedeelte van de humeuze bovengrond en een blauwgrijs reductie horizont welke begint tussen 100 en 120 cm diepte. Het zijn derhalve permanent natte bodems met winterwaterstand nabij het maaiveld (20-30 cm) en zomerwaterstand rond de 100 cm diepte. Soms zijn ze enkele weken overstroomt in de winter. Deze natte depressie- en beekvalleigronden zijn goed voor weiland. Mits rationele ontwatering en drainering kunnen ze voor akkerland in aanmerking komen voor de verbouwing van zomergewassen. Ze zijn ongeschikt voor tuinbouw. De productiviteit hangt nauw samen met de dikte van de humeuze bovengrond. De bodems met dunne humeuze bovengrond liggen onder bos (naaldhout en eik); de betere gronden met dikke humeuze bovengrond worden als landbouwgrond uitgebaat, vooral weide. In deze reeks bodems liggen deze zonder profielontwikkeling iets lager en zijn daarom moeilijker te ontwateren. Voor bosbouw lijken ze iets te nat voor *Pinus sylvestris*; meer aangepaste naaldhoutsoorten zijn *Picea excelsa*, *Picea sitkaensis* en *Larix leptolepis*.

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

Op de Potentiële Bodemerosiekaart staat het gebied, net als de wijde omgeving, gekarteerd als een zone met een verwaarloosbaar potentieel tot bodemerosie.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

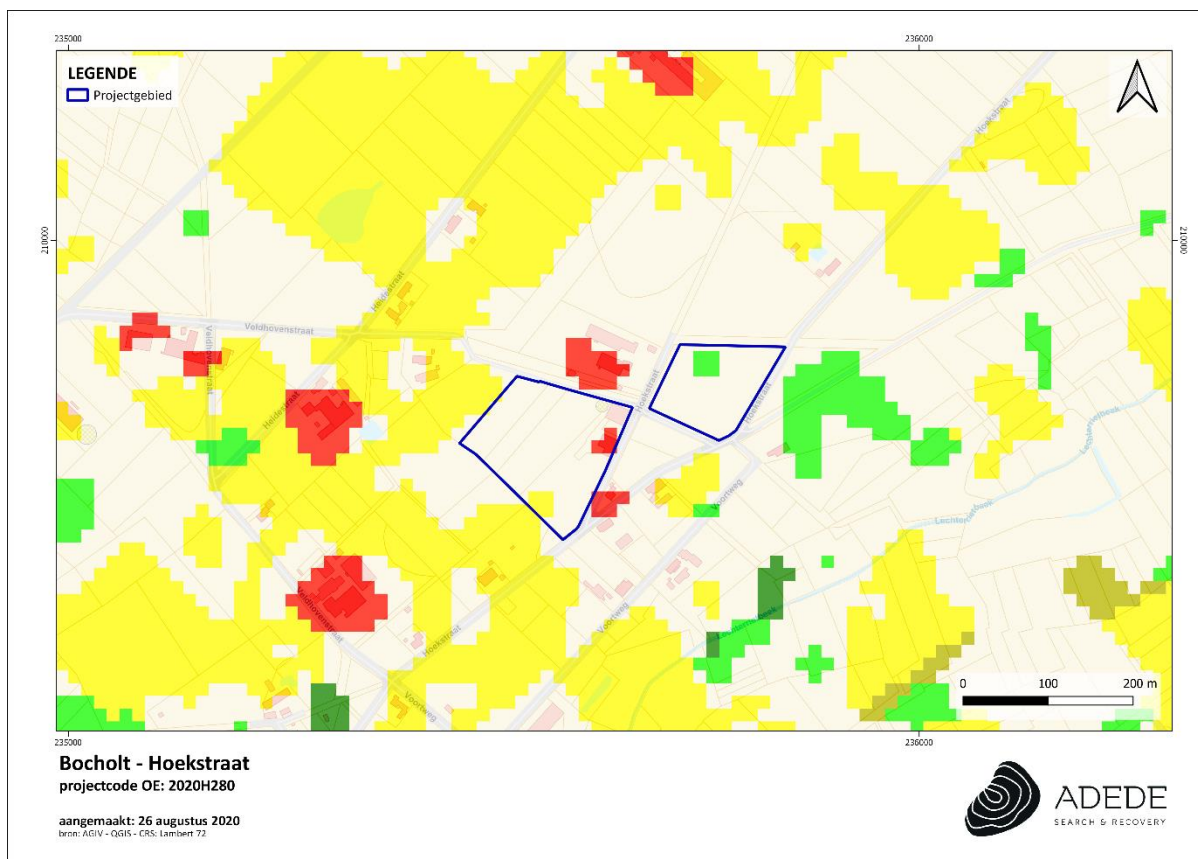
Op de Erosiegevoeligheidskaart staat de gemeente Bocholt te boek als zeer weinig erosiegevoelig.

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

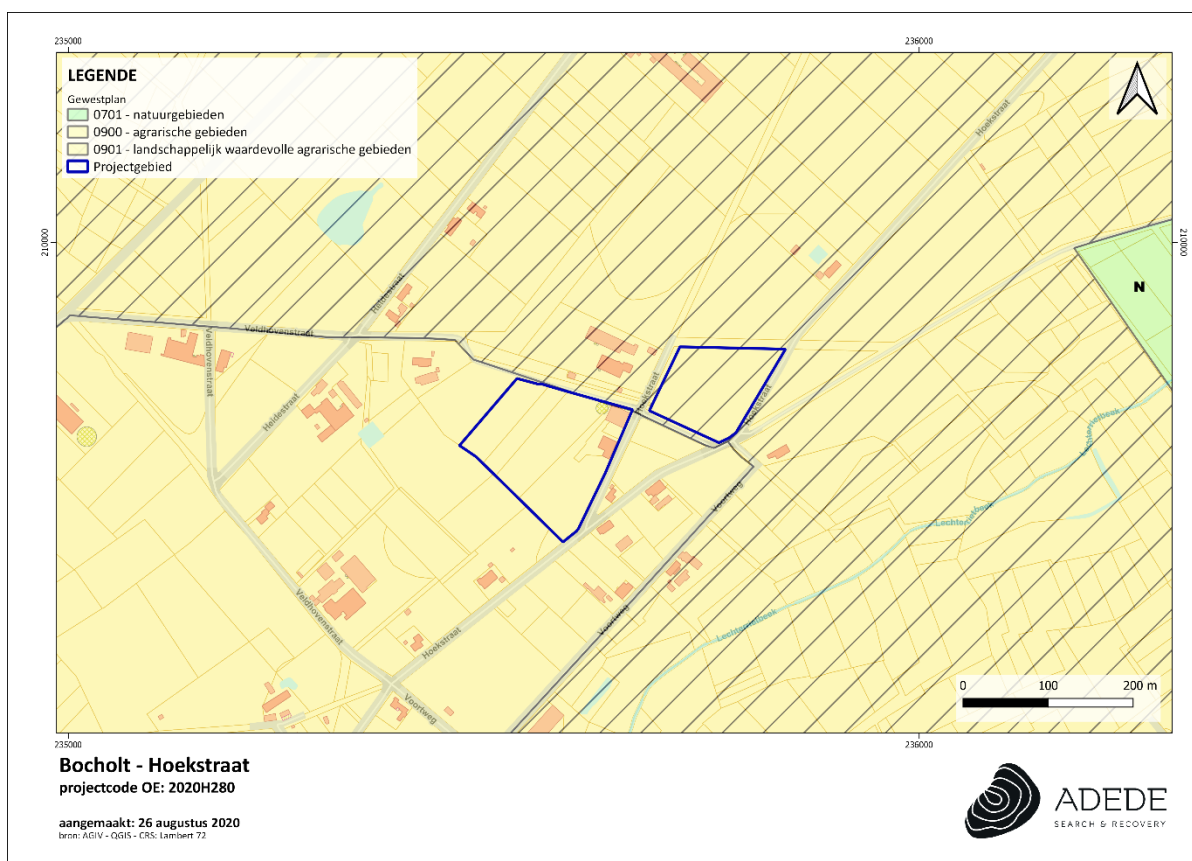
Op het bodemgebruiksbestand staat het grootste gedeelte van het projectgebied gekarteerd als **akkerbouw**. Het gaat hier om een bodem die gebruikt wordt in een of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Een klein gedeelte van het gebied (bij de bestaande bebouwing, wordt gekarteerd als **andere bebouwing**. Het grootste deel van dit gebied wordt bedekt door structuren. Gebouwen, wegen en artificiele oppervlakten met groene oppervlakten en open bodem, (tussen 30 en 80% is verhard). In het westen vinden we een klein gedeelte **weiland** terug. Het gaat hier om een Bodem die bedekt is met gras en die niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier. In het oostelijke projectgebied vinden we nog een gedeelte **loofbos** terug, een vegetatieformatie die voornamelijk uit loofbomen bestaat. Deze twee laatste bodemtypes lijken echter niet overeen te komen met het eigenlijke landgebruik.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op het bodengebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het Vlaams Gewestplan gaat terug op de 'wet op de stedenbouw', goedgekeurd in 1962. Tussen 1976 en 1980 werden 48 afzonderlijke plangewesten aangewezen, die samen het Vlaams Gewestplan vormen. Het Vlaams Gewestplan geeft de precieze functiebestemming van het totale grondgebied weer. De bestemming verwijst naar de algemene en aanvullende (bijzondere) stedenbouwkundige voorschriften zoals ze werden vastgelegd door de Vlaamse Regering. Het westelijke gedeelte van het projectgebied staat op het gewestplan gekarteerd als **agrarisch gebied**. Het oostelijke gebied staat gekarteerd als een **landschappelijk waardevol agrarisch gebied**.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

De gemeente Bocholt is een fusiegemeente in het oosten van de provincie Limburg en werd bij de gemeentefusies van 1976 samengevoegd met Kaulille, Lozen en Reppel.³ Bocholt behoort landschappelijke tot de Kempen, meer bepaald tot het traditionele landschap Vlake van Bocholt. Dit betekent dat het grootste gedeelte van de gemeente op landschappelijk gebied een relatief jong cultuurlandschap is, daterend van de ontginningen van na midden 19de eeuw, en gekenmerkt door een intensieve veehouderij met nadruk op melkvee en met bijhorend grasland en voedergewassen als bodemgebruik.⁴ Het projectgebied is gelegen een weinig ten noordoosten van de dorpskern van Bocholt.

Een beperkt aantal vondsten uit de steen- en ijzertijd, wijzen op een eerder beperkte bewoning in deze perioden. Bocholt bestond van oudsher uit een dorpscentrum rondom de kerk en een aantal gehuchten: Lechten, Goolder, Hees, Kreiel, Lozen en Veldhoven. Zoals de meeste Kempische dorpen zijn deze gehuchten rivierdalnederzettingen, waarbij de woonkernen op de glooiing ligt tussen het vroegere, hoger gelegen bos/heide en de beekdalgronden. Opvallend hierbij is de identieke ligging van Lozen, Veldhoven, Lechten en Kreiel, steeds gelegen op de valleiwand van een beek en er zich parallel mee ontwikkelend.⁵ De heerlijkheid Bocholt gaat waarschijnlijk terug tot de late twaalfde eeuw. Tot de late veertiende eeuw behoorde de heerlijkheid tot het Graafschap Loon. Vanaf 1365 zou het echter onder het prinsbisdom Luik vallen en dit tot aan het einde van het Ancien Régime.

De ligging van de nederzetting in een grensgebied, zorgde doorheen de eeuwen voor belangwekkende verwickelingen. Zo waren er gedurende vele eeuwen grenstwisten met Bunde, Budel, Kaulille en Weert. Bocholt werd ook verscheidene malen onder de voet gelopen door vijandige troepen. Zo werd de gemeente verscheidene malen geplunderd door soldaten van velerlei pluimage. Aan het einde van de achttiende eeuw was er in de streek ook een roversbende actief, die mee werd geïntegreerd in de zogenaamde 'legende van de Bokkenrijders'.⁶

Vandaag blijft de gemeente een kleine nederzetting, waar voornamelijk landbouw een belangrijke economische activiteit blijft. Daarbij speelt vooral de veeteelt de eerste viool. Hoewel de bebouwingsnucleus zich lange tijd voornamelijk in de dorpskern heeft geconcentreerd, kwam de laatste decennia ook heel wat lintbebouwing tot stand, die het uitzicht van de streek in belangrijke mate gewijzigd heeft.⁷

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Bocholt [online] <https://id.erfgoed.net/themas/14572> (Geraadpleegd op 01-09-2020).

⁴ Idem.

⁵ Idem.

⁶ BUSSELS M., *Bocholt voorheen, Verzamelde Opstellen uitgegeven door den Geschied- en Oudheidkundige Studiekring te Hasselt (1937)*.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Bocholt [online] <https://id.erfgoed.net/themas/14572> (Geraadpleegd op 01-09-2020).

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Fricx (1704-1712/1727)

Eugène Henry Fricx (1644-1730) gaf zijn naam aan de kaarten die genoegzaam bekend zijn als de Fricx-kaarten. Deze vooraanstaande Brusselse drukker uit de zeventiende en de achttiende eeuw, werd in 1689 door de Conseil-privé van de Spaanse Koning benoemd tot Koninklijk Drukker.⁸ Met zijn atlas 'Cartes des Pays-Bas et des frontières de France' wenste Fricx voornamelijk zijn kunde als drukker in het licht te stellen, met het oog op het behouden van zijn titel als Koninklijk Drukker. Hij zou deze titel uiteindelijk voor het leven verkrijgen. De atlas is in feite een bundeling van heterogene, losse kaarten, die nauw verband houden met de Spaanse Successieoorlog (1702-1713). De kaart is immers grotendeels gebaseerd op kaarten van Franse ingenieurs onder leiding van Jacques Pennier en François Naudin. Dit verklaart ook waarom de kaart beter uitgewerkt is voor de Westelijke delen van het land, die door de Franse cartografen beter in kaart gebracht werden. Vanuit een geografisch perspectief is de atlas op te delen in een topografische kaart, bestaande uit 24 kaartbladen (schaal 1/110000 en 1/115000), en een verzameling stadsplannen en overzichtskaarten van belegeringen en veldslagen. De topografische kaart van Fricx is de eerste overzichtskaart van de Zuidelijke Nederlanden van een dergelijk hoge kwaliteit en kwam tot stand tussen 1704 en 1712, al is het niet onwaarschijnlijk dat het laatste kaartblad pas in 1727 werd uitgegeven.⁹

Gezien de weinig gedetailleerde aard van de Fricx-kaart voor het platteland, waarbij ter oriëntering vooral kastelen, kerken, abdijen en kenmerkende bouwwerken als windmolens worden weergegeven in het landschap. Burgerlijke architectuur kreeg op de Fricx-kaart zeer weinig aandacht. Daarenboven is het georefereren op de Fricx-kaart geen evidentie, daar zij niet schaalvast is. Dit maakt het bijzonder moeilijk om het projectgebied precies te karteren. Daarenboven zit er bij de georeferentie een zodanig grote afwijking dat het projectgebied te ver noordwestelijk geprojecteerd wordt op de Fricx-kaart. De rode pijl geeft de werkelijke locatie van het projectgebied bij benadering aan. Deze kaart kan dus weinig bijkomende informatie leveren over het projectgebied.

⁸ C. Lemoine-Isabeau, 'Eugène Henry Fricx' in: *Lexicon der Geschichte der Kartografie (1986, boek 1) pp. 242-243.*

⁹ C. Lemoine-Isabeau, *Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIe et au XVIIIe siècle (Brussel, 1984).*

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx

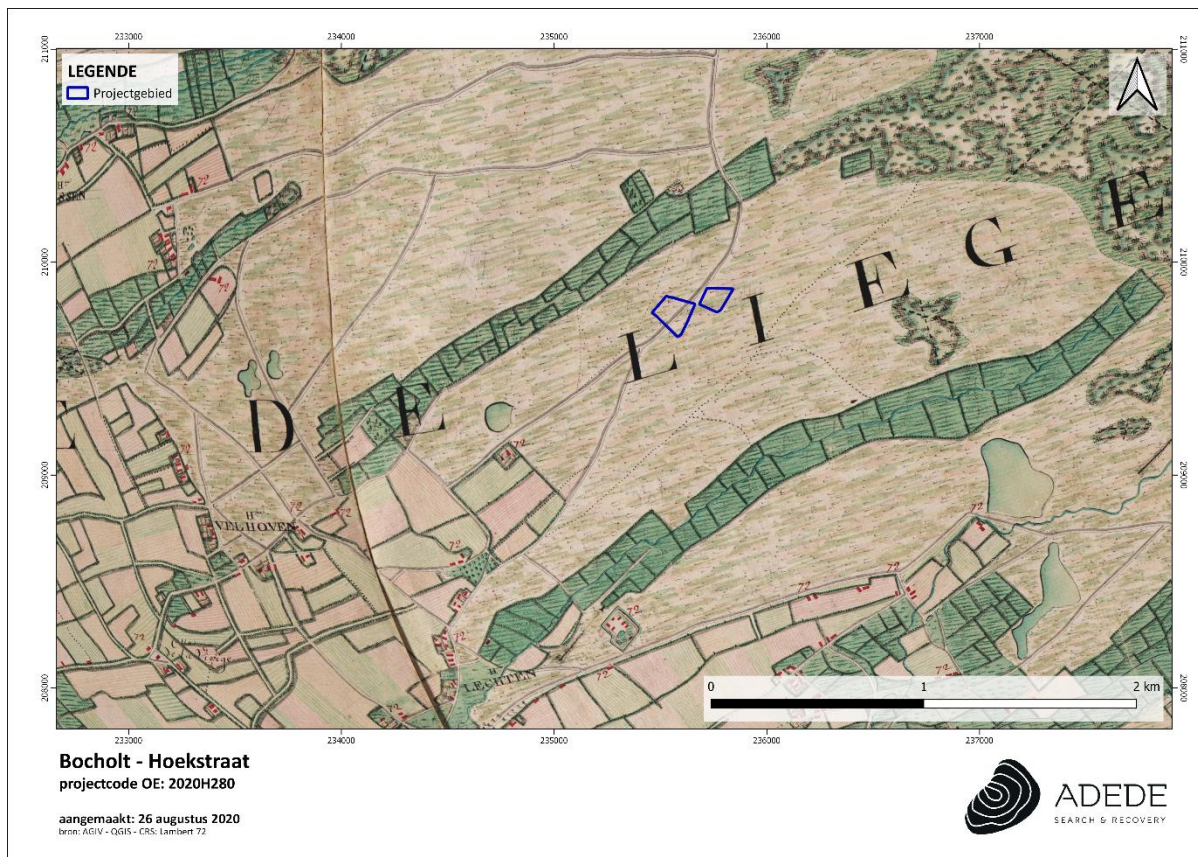
3.3.2.2 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia werden de Oostenrijkse Nederlanden gedurende de periode 1771-1778 uitgebreid in kaart gebracht. De eerste plannen voor dit project dateren al van 1751, maar het zou nog tot 1770 duren vooraleer de Keizerin haar fiat gaf aan het project. Het was Joseph-Jean-François, graaf de Ferraris (1726-1814) die de leiding van het project in handen kreeg. De Ferraris was een gerenommeerd generaal uit het Oostenrijkse leger, die in Wenen Cartografie studeerde en reeds op jonge leeftijd actief werd in het leger.¹⁰ De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende teksten. De kaart werd in drievoud gemaakt en het exemplaar dat bedoeld was voor de landvoogd Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Nederlandse Rijksarchief te Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen.¹¹ De Ferrariskaart had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de

¹⁰ A. De Smet, 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens', in s.n., *Album Antoine De Smet* (Brussel, 1974) pp. 347-362.

¹¹ W. Bracke 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., *De Grote Atlas van Ferraris* (Tielt, 2009) pp. 5-19.

algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren. Daarbij was het van belang dat het gebruik van de kaart zo voor de hand liggend mogelijk was. Daarbij werd overigens geen legende opgesteld, daar alle kaartelementen geacht werden duidelijk te zijn. Pas later werden legenda aan de kaarten toegevoegd.¹² Op de Ferrariskaart vinden we het projectgebied terug in een gebied dat als weiland in gebruik lijkt te zijn geweest. Door het projectgebied loopt ook reeds een weg, mogelijk een historische voorloper van de huidige Hoekstraat. Het gebied en de ruime omgeving zijn grotendeels vrij van bebouwing. Een weinig ten zuiden van het projectgebied loopt de Bierbeek.

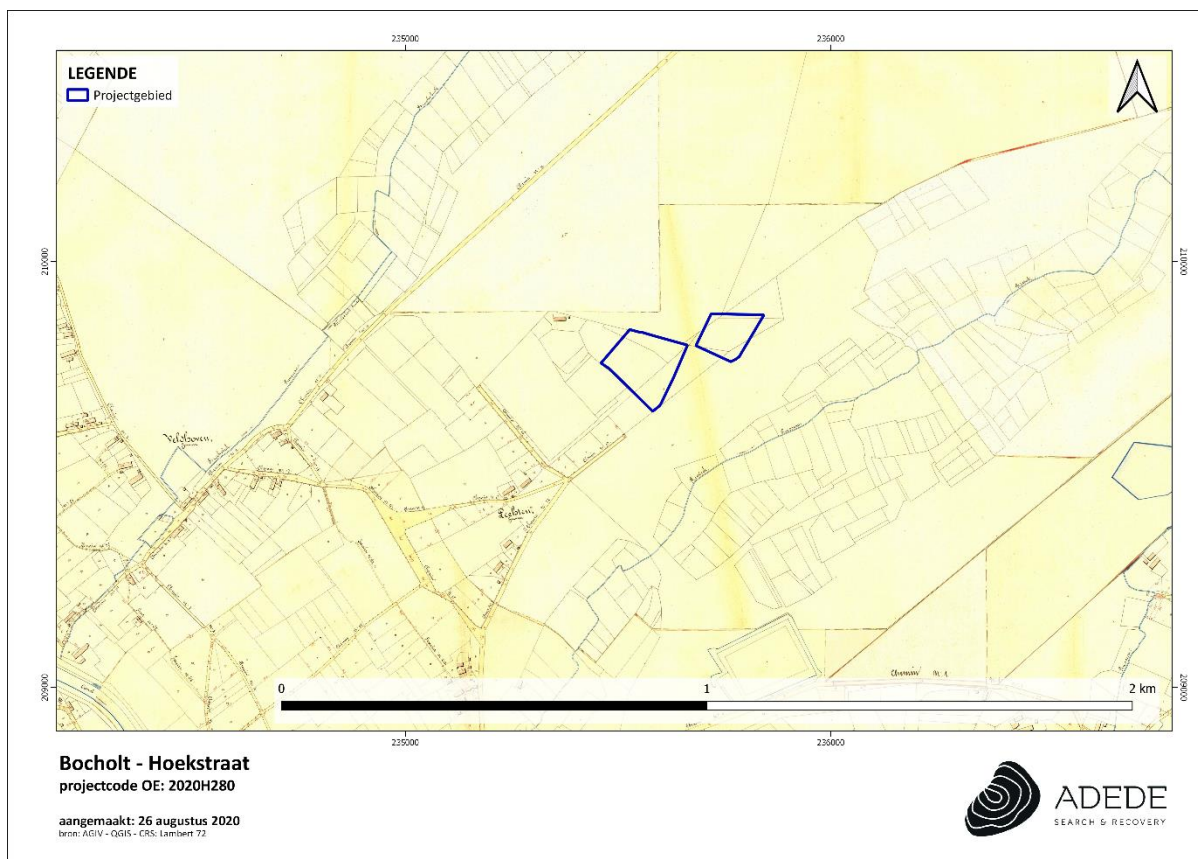

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

¹² Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, 'Ferraris, the Legend', in: *Cartographic Journal* 49 (2012, 1), pp. 30-42.

3.3.2.3 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle 'openbare' wegen en 'private' wegen met openbare erfdienstbaarheid'. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlasgemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/2.500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden. De tabellen die in de atlassen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen en tabellen van grondinneming. Het lijkt er op dat het projectgebied een weinig te ver naar het westen geprojecteerd wordt. Het beeld op de atlas der buurtwegen stemt grotendeels overeen met het beeld dat op de Ferrariskaart geschetst wordt. Het projectgebied blijft gelegen in een gebied dat hoofdzakelijk als weiland in gebruik is. De bebouwing ten zuidwesten van het projectgebied, nabij het gehucht Velhoven, lijkt echter wel te densifiëren.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.4 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Philip Vandermaelen (1795-1869) was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Kort na de Belgische onafhankelijkheid richtte hij het 'Etablissement Géographique' op, een instituut dat tot 1880 zou bestaan en naast een uitgeverij van kaarten en geografische werken, ook een museum en opleidingscentrum voor cartografen was.¹³ Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande triangulaties. Daar hij kon beschikken over een schare goed opgeleide topografen, die hij overal ten lande uitstuurde om opmetingen gaan doen, beschikte hij al snel over alle informatie om een nieuwe topografische kaart van het jonge België te

¹³ L. Wellens-De Donder, Philippe Vandermaelen, 1795-1869 (Brussel, 1969).

maken. Een eerste kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's – een meesterwerk van de lithografie – werd voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.¹⁴ Ook op de Vandermaelenkaart lijkt het er op dat het projectgebied een weinig te ver westwaarts geprojecteerd wordt. De situatie verschilt echter ook hier weinig met de voorgaande kaarten. Het projectgebied blijft gelegen in een agrarisch gebied dat vooral in gebruik lijkt te zijn als weiland.

bebouwing vast, al is het gezien de lage kwaliteit van de foto niet echt mogelijk om eenduidige uitspraken te doen over de aard van de bebouwing. Het lijkt om een drietal gebouwen te gaan in de noordoostelijke hoek van het westelijke projectgebied.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.2 Luchtfoto 1979-1990

De Luchtfoto van 1979-1990 geeft een veel duidelijker beeld. Op het westelijke projectgebied zien we dat de bebouwing toegenomen is, met de bouw van een langwerpig gebouw (mogelijks een stal?). De rest van het westelijke projectgebied bleef vrij van bebouwing. Ook het oostelijke projectgebied bleef volledig vrij van bebouwing.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.3 Luchtfoto 2018

Op de luchtfoto van 2018 zien we dat heel wat van de bebouwing op het westelijke projectgebied verwijderd werd. Zo is het duidelijk dat het langwerpige gebouw – mogelijks een stal – werd afgebroken. Wanneer we kijken naar het landgebruik, zien we ook duidelijk de sporen van de huidige plantenkwekerij. Het oostelijke projectgebied blijft geheel vrij van bebouwing.

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2018.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

- Aan de Hoekstraat 25A werd door ArcheoPro een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgewerkt. Uit het bureauonderzoek werd – gezien de landschappelijke ligging – een hoge trefkans voor steentijdsites genoteerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden echter geen sporen gevonden.¹⁵ Dit projectgebied werd daarop geklasseerd als een 'gebied geen archeologie' (4935).
- Studiebureau Archeologie voerde een bureauonderzoek uit voor een projectgebied gelegen aan de Oudeweg te Bocholt. Eerder onderzoek had reeds uitgewezen dat dit projectgebied

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Hoekstraat 25A [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/223996> (Geraadpleegd op 31-08-2020).

een historische site omvatte met sporen uit de metaaltijden en de Romeinse periode. Er werd voor dit projectgebied dan ook een vlakdekkend onderzoek geadviseerd.¹⁶

- HAAST bvba voerde een bureauonderzoek met proefsleuven voor een projectgebied gelegen aan de Weerterweg te Bocholt. Hier werden geen archeologische sporen aangetroffen en het terrein werd vrijgegeven.¹⁷

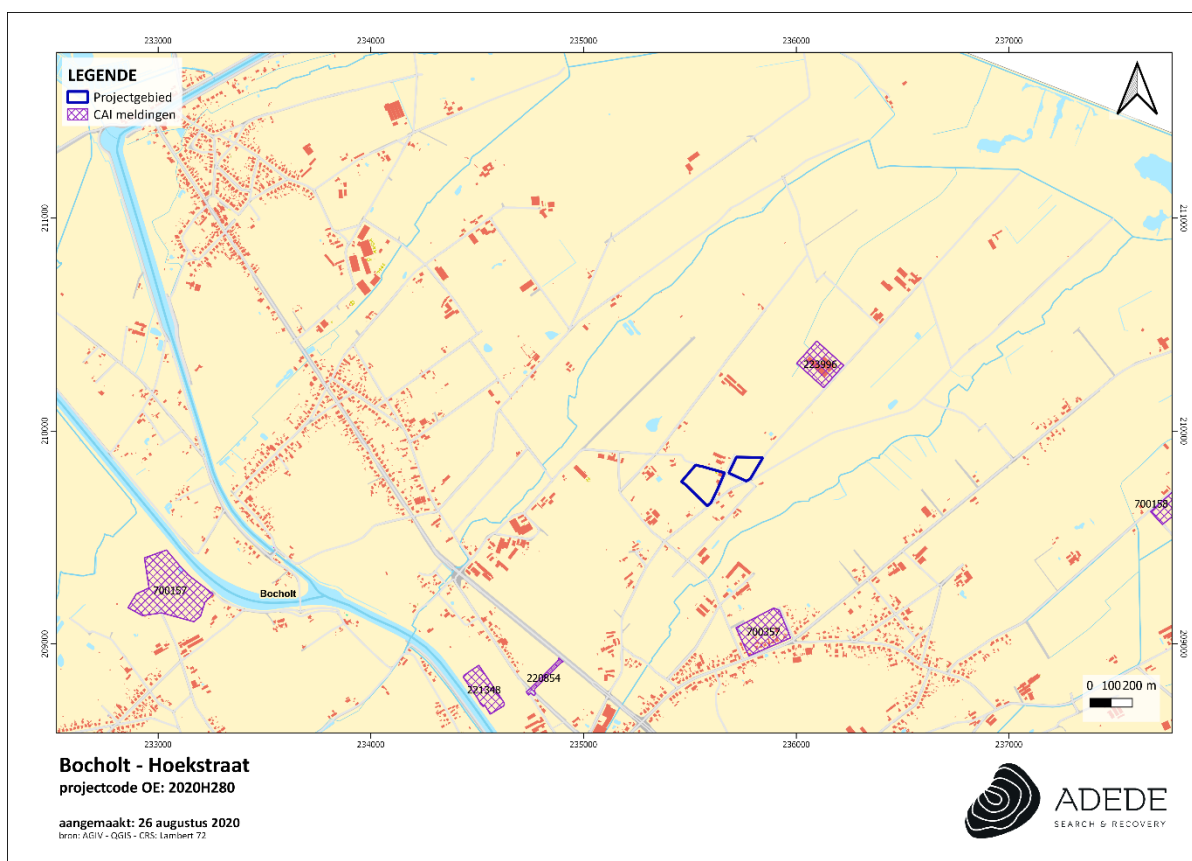
3.4.2 CAI Indicatoren

Op basis van de meldingen in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is het mogelijk een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van een projectgebied. Het projectgebied is echter gelegen in een gebied met een beperkt aantal CAI meldingen, al lijkt dit voornamelijk voort te komen uit een gebrek aan archeologisch onderzoek, eerder dan een gebrek aan een arme archeologische bodem.

CAI-melding	Locatie	Datering	Beschrijving
223996	400m (O)	20 ^{ste} eeuw	Enkele kuilen.
700357	850m (Z)	Vroegmodern	Terrein is bezaaid met steenresten, mogelijk afkomstig van de schans van Lechten. Oudste vermelding 1638.
220854	900m (ZW)	Romeins	Paalkuilen, greppels, kuilen (metaaltijden of Romeins).
221348	1.300m (ZW)	Ijzertijd / Romeins	Gebouwplattegronden en waterputten.
700157	1.900m (W)	Late bronstijd	Celtic Field.
700158	2.000m (ZO)	Late bronstijd	Celtic Field.

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Oudeweg [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/221348> (Geraadpleegd op 31-08-2020).

¹⁷ R. van de Konijnenburg & J. Janssens, Bocholt, Weerterweg perceel 1B191 (Bree, 2020).

Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

In het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het bouwen van een loods, een serre, een bijkomende hemelwatertank, verharding en een vijver, op een projectgebied gelegen aan de Hoekstraat te Bocholt, werd door ADEDE BVBA een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Bocholt behoort landschappelijke tot de Kempen, meer bepaald tot het traditionele landschap Vlake van Bocholt. Dit betekent dat het grootste gedeelte van de gemeente op landschappelijk gebied een relatief jong antropogeen cultuurlandschap is, daterend van de ontginningen van na midden 19de eeuw, en gekenmerkt door een intensieve veehouderij met nadruk op melkvee en met bijhorend grasland en voedergewassen als bodemgebruik. De westgrens van de gemeente komt grosso modo overeen met de Feldebissbreuk; deze noordwest-zuidoost gerichte breuk valt samen met de steilrand Bree-Neeroeteren, die hier niet de landschappelijke impact heeft als in de meer zuidelijke gebieden: bij Bocholt is hij immers nog slechts 2-3 m hoog; deze zo genaamde rand van Gerdingen-Kaulille scheidt de Vlake van Bocholt van de Vlake van Gerdingen-Grote-Brogel. Op het grondgebied van de gemeente bevinden zich een aantal landschappelijk waardevolle gebieden. De vallei van de Abeek ligt in het overgangsgebied van het Kempisch Plateau naar de Vlake van Bocholt. Het landschap van de vallei van de Abeek, die de zuidgrens van de gemeente vormt, was tot de tweede helft van de 19de eeuw voor grote gedeelten nog moeras. De Abeek werd in de jaren 1950 op vele plaatsen gekanaliseerd. De Balkerbeek vormt over een lange afstand de grens tussen Bocholt en Kaulille; de Abeek, Laak en Oude Beek vormen de grens tussen Bocholt en Bree.¹⁸ De ligging in de nabijheid van deze waterlopen binnen een gradiëntzone laat alvast besluiten dat deze een grote aantrekkingskracht op de mens in het verleden heeft gehad. Deze ligging binnen een gradiëntzone op de rand van de

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed, Bocholt, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14572> [geraadpleegd op 28-08-2020].

beekvallei wordt eveneens duidelijk op de Quartair geologische kaart en bodemtypekaart die daarnaast een gunstige bewaring suggereert wat betreft bodemopbouw.

Wanneer we de meldingen in de Centrale Archeologische Inventaris in overschouwing nemen, stellen we vast dat het aantal meldingen in de omgeving van het projectgebied eerder beperkt zijn. Dit lijkt echter voornamelijk te maken te hebben met een gebrek aan archeologisch onderzoek, eerder dan een arme archeologische bodem. Zeker wanneer we kijken naar de inhoudelijke beschrijving van de weerhouden CAI meldingen, stellen we vast dat er in de omgeving belangwekkende sporen van Romeinse bewoning zijn teruggevonden. De landschappelijke ligging van het projectgebied, nabij verschillende waterlopen en in de alluviale zone van een waterloop, zoals ook duidelijk te zien is op de DHMVII kaart, kunnen we ook een sterk vermoeden voor steentijdbewoning naar voor schuiven. De bewaringstoestand van de bodem speelt een doorslaggevende rol in dit verhaal. Enerzijds suggereert het geraadpleegde cartografische materiaal suggereert een positieve bewaringstoestand van een eventuele aanwezige archeologische bodem, daar het projectgebied tot diep in de twintigste eeuw onbebouwd gebleven is en hoofdzakelijk in gebruik was als weiland. Echter, de opdrachtgever meldt een diepploeging van het terrein tot op een diepte van ca. 1 meter ten opzichte van het huidige maaiveld waardoor er mogelijks geen (gedeeltelijke) goed bewarende en/of intacte bodems meer aanwezig zijn.

Gezien het feit dat het projectgebied ook na de verscheidene bouwfases, grotendeels onbebouwd gebleven is en het oostelijke gedeelte zelfs helemaal braakliggend gebleven is, lijkt verder onderzoek ons in deze van groot belang te zijn. Echter de periodes voorafgaand aan deze cartografische bronnen zijn niet gekend waardoor een algemene verwachting naar voren dient geschoven te worden. Metaaltijden en Romeinse periodes zijn in de wijde omgeving echter reeds geattesteerd. Om uitspraken te kunnen doen over het potentieel op eventuele archeologische sporen, dient vooreerst duidelijkheid geschapen te worden over de bewaringstoestand van de bestaande bodemopbouw. Aan de hand van een Landschappelijk Bodemonderzoek kan op een snelle en kostenefficiënte manier nagegaan worden of de bodem eventueel een archeologisch potentieel kan bezitten. Indien de resultaten van dit Landschappelijk Bodemonderzoek positief blijken te zijn, kan overgegaan worden tot een Proefsleuvenonderzoek. Het verdere verloop wordt beschreven in het Programma van Maatregelen.

5 Bibliografie

W. Bracke 'De kaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris', in: s.n., De Grote Atlas van Ferraris (Tielt, 2009) pp. 5-19.

BUSSELS M., Bocholt voorheen, Verzamelde Opstellen uitgegeven door den Geschied- en Oudheidkundige Studiekring te Hasselt (1937).

Karen De Coene, Thérèse Ongena, Frederic Stragier, Soetkin Vervust, Wouter Bracke & Philippe De Maeyer, 'Ferraris, the Legend', in: *Cartographic Journal* 49 (2012, 1), pp. 30-42.

A. De Smet, 'Le Général-Comte de Ferraris et la carte des Pays-Bas autrichiens, in s.n., Album Antoine De Smet (Brussel, 1974) pp. 347-362.

C. Lemoine-Isabeau, 'Eugène Henry Fricx' in: *Lexicon der Geschichte der Kartografie* (1986, boek 1) pp. 242-243.

C. Lemoine-Isabeau, *La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire (Dépot de la Guerre), 1830-1914* (Brussel, 1988).

C. Lemoine-Isabeau, *Les militaires et la cartographie des Pays-Bas méridionaux et de la principauté de Liège à la fin du XVIIe et au XVIIIe siècle* (Brussel, 1984).

R. van de Konijnenburg & J. Janssens, Bocholt, Weerterweg perceel 1B191 (Bree, 2020).

L. Wellens-De Donder, *Philippe Vandermaelen, 1795-1869* (Brussel, 1969).

Online Bronnen

Geopunt Vlaanderen, www.geopunt.be [geraadpleegd op 28-08-2020].

Centrale Archeologische Inventaris, Geo.onroerenderfgoed.be [geraadpleegd op 28-08-2020].

Inventaris Onroerend Erfgoed, Bocholt, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14572> [geraadpleegd op 28-08-2020].

6 Lijst van figuren

Figuur 1: Inplantingsplan bestaande toestand.....	- 14 -
Figuur 2: Inplantingsplan geplande toestand.....	- 15 -
Figuur 3: Inplantingsplan geplande toestand.....	- 16 -
Figuur 4: Doorsnede geplande toestand loods en verharding.....	- 17 -
Figuur 5: Doorsnede geplande toestand (serre)	- 18 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 20 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 21 -
Figuur 8. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 22 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 23 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 24 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 26 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 27 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 28 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 29 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 30 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.....	- 33 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 34 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 36 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 37 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 38 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 39 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2018.	- 40 -
Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 42 -